

ALEKSANDRA SMOCZYŃSKA

Uniwersytet Warszawski
Instytut Lingwistyki Stosowanej

Grafemika jako dział językoznawstwa – rozważania teoretyczne i perspektywy badań interdyscyplinarnych

Słowa kluczowe: grafemika; lingwistyka; badania interdyscyplinarne

Keywords: graphemics; linguistics; interdisciplinary research

1. Miejsce grafemiki w językoznawstwie

1.1. Definicja i rys historyczny

Grafemika to dział językoznawstwa zajmujący się teorią pisma, a zatem systemem oraz jego podstawowymi komponentami, grafemami. Badania na gruncie tej dziedziny obierają kierunek teoretyczny. Są to próby konstrukcji schematów pomocnych w opisywaniu danych języków oraz w odnalezieniu atrybutów charakteryzujących ich uniwersalne aspekty.

Definicję uzupełnia kontrastywne zestawienie grafemiki oraz grafetyki nie tylko na obszarze kierunku przeprowadzanych obserwacji, ale także w dziedzinie specyfiki zainteresowań badawczych. W dwubiegunowej definicji Conrada Kottaka (2006: 47–50) grafemika bazuje na tzw. *emic field*, a zatem bada cechy specyficzne dla poszczególnych kultur, głównie relacje między różnymi kształtami w systemie pisma. Z drugiej strony, grafetyka,

należąca do językoznawstwa deskryptywnego oraz tzw. *etic field*, bada fizyczne właściwości owych znaków z perspektywy obserwatora, wykluczając specyficzne właściwości konkretnych języków, w zamian badając ich ogólne tendencje.

Na początku badań nad grafemiką, amerykański językoznawca pracujący nad hieroglifami hetyckimi, Ignace Gelb, ukuł pierwszy termin dla dziedziny zajmującej się systemami pisma: „gramatologia”. Termin szybko został zastąpiony „grafologią”, co umożliwiło ukazanie powiązań między tą nauką oraz fonologią. Inną sugestią powstałą w wyniku rozwoju dziedziny była „fonematyka”, termin podkreślający znaczenie wymowy dla danego obszaru badań. Jednak żadna z nowatorskich propozycji nie zyskała popularności ze względu na brak zgody „(...) co do tego, czy różnice w budowie tekstów mówionych i pisanych mają charakter wtórny (...), czy należy mówić już o dwu równoległych *odmianach językowych – mówionej i pisanej*” (Nieckula 1992: 87–88).

Rozróżnienie na język mówiony, czyli „inwentarz (...) cech gramatycznych i środków leksykalnych, które objawiają się wyłącznie w żywej mowie (...)” oraz język pisany, a więc „środki językowe, które występują tylko w tekstach pisanych” (Nieckula 1992: 88–89) doprowadziło do rozwoju grafemiki.

1.2. Obszar zainteresowania

Ze względu na złożoność opisu, grafemika wymaga ulokowania przedmiotu badań na wyższym poziomie opisu języka. U jego podstaw leżą diakryty, czyli „nieznaczące budulce znaków” (Świdziński 1997: 3) wchodzące w skład odmiany diakrytycznej języka, subkodu. Stanowią one dziedzinę badań fonetyki oraz fonologii. Ich „analogiem (...) dla odmiany pisanej mogłaby być grafemika. Jednostką opisu fonetycznego jest głoska, fonologicznego – allofon, grafemicznego – wariant litery (allograf)” (Świdziński 1997: 12). Trzy dziedziny nie wchodzą w skład kategorii gramatycznych jednostek, ponieważ ich podstawowe komponenty nie mogą stworzyć konstrukcji.

Obszar zainteresowania grafemiki obejmuje zatem specyfikę tekstów pisanych danego języka oraz ich odniesienia do języka mówionego. Głównym celem jest analiza owych elementów zarówno w codziennym użyciu (grafotaktyka), jak i w kontekście konkretnych uwarunkowań oraz zasad rządzących systemem pisma (ortografia).

1.3. Podstawowe pojęcia

Pojęciem leżącym u podstaw grafemiki jest pojęcie *języka naturalnego*, „dwuklasowego systemu znaków wykorzystywanego przez daną grupę społeczną do porozumiewania się o wszystkim” (Świdziński 1997: 12). Wypełniają go znaki złożone z formy oraz treści, wchodzące w skład systemów.

Najważniejszym pojęciem jest *grafem*, czyli najmniejsza jednostka pisma. Wśród grafemów możemy wyodrębnić logogramy (reprezentujące słowa lub morfemy, np. znaki chińskie lub arabskie liczebniki), znaki odpowiadające sylabom, morom (japońska *kana*) czy litery alfabetu często tożsame z fonemami. Typowymi czynnikami pozwalającymi na odróżnienie grafemów od fonografemów są dodatkowe komponenty charakterystyczne dla tych pierwszych, tj. interpunkcja, znaki matematyczne czy znaki podziału słów i symbole typograficzne. Terminem uzupełniającym pojęcie grafemu jest *glif*, kształt będący odpowiednikiem danego grafemu w konkretnym kroju pisma.

Głównym tematem badań grafemiki jest *system pisma* rozumiany jako sposób, w jaki zapisywany jest dany język przy użyciu znaków graficznych. Na tym polu następuje wiele podziałów¹, wśród których główną rolę odgrywa podział pisma na ideograficzne (logograficzne), mieszane oraz fonograficzne. Kolejny podział dotyczy sposobu wykorzystania pisma oraz jego żywotności. Wyróżniamy w nim pisma: fikcyjne, martwe (hieroglificzne, fenickie), wegetujące (gotyckie, irlandzkie), żywe (łacińskie, japońskie) oraz alternatywne (stenografia, Braille, IPA). Podział według sposobu zapisu znaków graficznych na pisma linearne (pionowe: klasyczne chińskie, japońskie, koreańskie; poziome w zależności od strony od której się pisze) oraz nielinearne (koreańskie, *hangul* 한글, znaki ułożone w grupy, na wyższym rzędzie podziału ułożone w sylaby, potem ułożone w linii). Ostatni podział to pisma jednopostaciowe (głagolica, koreańskie) oraz wielopostaciowe (japońskie: znaczeniowo-kontekstowe; łacińskie: z elementami suprasegmentalnymi).

Kategorie grafemiczne obowiązują również w przypadku konwersji pisma. Konwersja stanowiąca przekład pisma (grafemiczna) to transliteracja, charakterystyczna dla zapisu fonetycznego (*broad transcription*) lub użycia alfabetu łacińskiego do zapisu potencjalnych odczytań znaków ideograficznych. Konwersja będąca wiernym oddaniem wymowy (fonetyczna) to trans-

¹ Przedstawiony podział na podstawie Zięba 2009.

krypcja widoczna w szczegółowym zapisie fonetycznym (*narrow transcription*) oraz przekładach nazwisk tudzież zasobu ksenicznego leksykonu współczesnych języków wschodnioazjatyckich.

W opisie grafemiki jako działu językoznawstwa warto zwrócić szczególną uwagę na podział pisma na fonograficzne oraz ideograficzne. Podkreślenie różnic między tymi dwoma grupami uwidacznia różnorodne zagadnienia grafemiczne i semiotyczne zaangażowane w opis odmiennych systemów graficznych oraz liczne przykłady przenikania się tych dziedzin z zagadnieniami związanymi z kulturą, co za tym idzie z terminami semiotyki kultury.

2. Dwa główne systemy pisma

2.1. Grafemika pisma fonograficznego

Grafemika pisma fonograficznego jest ściśle związana z fonetyką, za sprawą badań nad pismem graficznym, będącym bezpośrednim odpowiednikiem mowy. Zapisane znaki są symbolami głosek, prezentują one silny związek między słowem mówionym i zapisem. Podstawowe pole badań nad pismem fonograficznym podzielone jest na cztery obszary grafemiczne: pisma głoskowe (alfabet), sylabiczne, abdzad oraz abugidę.

Dwa ostatnie zagadnienia znajdują odzwierciedlenie w wąskiej grupie języków skupiających wartość spółgłoski w zapisie symbolu. Abdzad (pismo spółgłoskowe) sygnalizuje obecność samogłosek jedynie przez kontekst, czego doskonałym przykładem jest alfabet arabski. Natomiast abugida (pismo alfabetyczno-sylabiczne) określa samogłoski dzięki diaktrycznym oznaczeniom przy symbolach spółgłosek, co widoczne jest w piśmie indyjskim Dewanagari oraz tajskim.

Sylabariusz to system pisma w którym poszczególne symbole są znakami sylab lub samogłosek. Idea wywodzi się ze starożytnego Babylos (Syria) oraz Cypru, gdzie rozwijała się tradycja zapisu mowy z wykorzystaniem połączeń danych spółgłosek z zestawem samogłosek. Do tej pory sylabariusze są żywe na obszarze Japonii, dzięki wykorzystaniu hiragany oraz katakany, a także w Afryce Zachodniej dzięki nowo utworzonym sylabariuszom nowożytnym. Z grafemicznego punktu widzenia podobny system zapisu stanowi znaczne wyzwanie angażujące badania kaligrafemiczne ze względu na mnogość znaków. Wszystkie zapisane sylaby są otwarte, zatem musi istnieć symbol dla połączenia każdej spółgłoski z zestawem samogłosek.

Z perspektywy grafemicznej najwierniejszym odwzorowaniem zasady przekładu słowa mówionego na pisane są pisma alfabetyczne, w których litery przedstawiają pojedyncze głoski, nie idee czy symbole jak w pismach ideograficznych. W ramach odstępstwa od zasady niemalże dokładnego przekładu fonetycznego stosuje się dwuznaki, dwie litery oznaczające jedną głoskę, oraz dwugłoski, czyli dźwięki jednej samogłoski, które stopniowo nabierają cech artykulacyjnych innej głoski. Alfabet łaciński, który został przyjęty dla zapisu większości języków europejskich oraz wielu innych czerpie wzorce z pisma starożytnych Hebrajczyków, Fenicjan, Aramejczyków, Greków oraz Etrusków. Charakterystyka pisma łacińskiego obejmuje następujące cechy: „alfabetyczność, linearność, dwupostaciowość oraz synchroniczność, stosowanie znaków diakrytycznych, dwuznaków, trójznaków, czasem ligatury” (Zięba 2009).

Pismo fonograficzne jest często pomocne w analizie pism ideograficznych, dzięki latynizacji słów pochodzących z języków Azji Wschodniej². Doskonałym przykładem podobnej „współpracy” jest latynizacja słów chińskich przeprowadzona w dużej mierze przez Thomasa Wade'a w 1859 roku (Diringer 1972: 118), dzięki której wywodzące się z odmiennych kręgów pismo chińskie zyskało przybliżony zapis alfabetyczny wymowy przy użyciu diakrytów wskazujących na dodatkowe właściwości fonetyczne języka tonalnego.

2.2. Grafemika pisma ideograficznego

Dla języków wschodnioazjatyckich rozważania grafemiczne stanowią fundamentalny dział językoznawstwa, którego przedmiotem badań jest „pismo ideograficzne wraz z jego fonograficznymi przekształceniami jako system grafemiczny” (Diringer 1972: 277).

Charakterystyka tego obszaru pod względem graficznym wymaga wprowadzenia określenia *kanji bunkaken* 漢字文化圏 tłumaczonego jako

² Reprezentacja alfabetyczna zapisu ideograficznego naraża wiele problemów na gruncie cech grafemicznych. „Odmienne są bowiem zasady wewnętrznej segmentacji grafemicznej wyrazów języka japońskiego o zapisie mieszanym (...)” (Huszcza 2013: 273). Ponadto zachodzą znaczne różnice w wyrażaniu ekspresywności w obu systemach (obciążenie znaczeniowe użycia znaków kany i ideogramów oraz kursywy). Używanie łacińskiej transkrypcji, np. Hepburna prowadzi do zniekształcenia i uproszczenia poprawnej wymowy japońskiej.

„sfera kultury pisma chińskiego” (Huszcza 2011: 115). Wskazuje ono na pozycję chińskiej tradycji piśmienniczej wraz ze swoim niepowtarzalnym dziedzictwem kulturowym, duchowym i materialnym, która wywarła znaczny wpływ na system pisma japońskiego, koreańskiego oraz wietnamskiego. Na jej przykładzie widoczna jest ewolucja grafemiczna, mająca swoje źródło w ikonografii, stanowiącej wierne odzwierciedlenie rzeczywistości w symbolu. Późniejszy okres to czas użycia pisma piktograficznego o znacznym uogólnieniu uzyskanemu dzięki symbolicznemu ukazaniu tych samych treści. Najbardziej rozwiniętym udoskonaleniem na drodze dynamicznych zmian stało się wprowadzenie możliwości obrazowego przedstawiania idei (por. Huszcza 2012; Diringer 1972: 40).

Grafemika pisma ideograficznego procesom ekspansji tradycji chińskiej zawdzięcza rozbudowany obszar badań poziomów języka oraz swoistą wielosystemowość widoczną także na gruncie leksykonu i gramatyki. Jest ona zauważalna dzięki odrębnym podsystemom grafemicznym występującym w językach z tej grupy³. Dla pisma chińskiego rozróżnia się podsystemy: ideograficzny (morfologiczny), sylabiczny (związany z wartością fonetyczną), alfabetyczny (transkrypcje) oraz alfabetyczny kseniczny (pomocniczy).

Ze względu na prymarność diakrytu dla badań grafemicznych, bardzo ważnym obszarem zainteresowań tego działu językoznawstwa stała się struktura ideogramów, ich etymologia oraz pośrednio mechanizmy znakotwórcze, który to dział obejmuje system klasyfikacji ideogramów stworzony przez Xu Shena. We współczesnym ujęciu grafemicznym, struktura znaków mieści się w zmodyfikowanym podziale na klasy semiotyczne. Na tej płaszczyźnie istotne są podziały na mechanizm ikoniczny, ikoniczno-foniczny (opisujący podłoże metagrafemiczne), ideogramy mieszane oraz deseman-tyzowane, a więc wpisujące się w tradycję fonograficzną.

Wielkie zainteresowanie grafemiką jako „naukową refleksją nad systemem pisma” (Huszcza 2011: 127) doprowadziło do rozwoju kilku typów rozważań grafemicznych ingerujących w inne działy nauki. Pierwszym z nich

³ Zob. Huszcza 2011: 121–123. Do podsystemów grafemicznych pisma japońskiego należą: podsystem ideograficzny 漢字, sylabiczny, czyli *kana*, w którego skład wchodzi *hiragana* oraz *katakana* oraz podsystem kseniczny zawierający zapożyczenia oraz alfabet łaciński jako pomocniczy w zapisie. Do podsystemów koreańskich należą: podsystem alfabetyczny (nadrzędny, *hangul*), ideograficzny *hantcha* w funkcji pomocniczej, alfabetyczny kseniczny.

jest grafemika diachroniczna, badająca procesy powstawania znaków. Grafemika antropologiczno-kulturowa bada wpływ pisma na kulturę oraz jego obraz jako część cywilizacji. Typ artykulacyjny ma charakter dydaktyczny, mający na celu poznawanie zależności diakrytów. Natomiast synchroniczny rozwija dział badań nad komponentami znaczącymi oraz subideogramami. Grafemika w swojej złożoności często obiera punkt widzenia innych dyscyplin teoretycznych i stosowanych takich jak „leksykografia, glottodydaktyka grafemiczna, lingwistyka normatywna, semantyka ideograficzna, morfologia ideograficzna, czy wreszcie znakotwórczość jako grafemiczny odpowiednik słowotwórczości” (Huszczka 2013: 307).

Podsumowując informacje o obszarze zainteresowań grafemiki pisma ideograficznego, możemy wyróżnić następujące zagadnienia: grafemiczną strukturę ideogramów, ich interpretacje na polu semantycznym grafemiki, opis reprezentacji dźwiękowej znaku, odwołania do leksykografii i uporządkowania ideogramów w słownikach oraz dydaktykę ideograficzną (Huszczka 2013: 308–311).

3. Perspektywy badań interdyscyplinarnych

Jedną z najznacześniejszych publikacji dotyczących nowych kierunków w badaniach z zakresu grafemiki stanowi pokonferencyjny zbiór esejów zatytułowany *New Trends in Graphemics and Orthography* (1986). Redaktorzy tomu zaproponowali cztery główne kategorie podziału prac prelegentów. Wskazują one na główne nurty w badaniach grafemicznych na następne lata.

Pierwsza kategoria proponuje zastosowanie lingwistycznego aparatu badawczego do analizy głównych aspektów zainteresowań grafemiki. Wymienione we wcześniejszej części niniejszego artykułu główne pojęcia związane z nauką o systemie zapisu zyskują zatem swoje omówienie i zastosowanie w rozważaniach teoretycznych oraz takich dziedzinach jak lingwistyka historyczna. Wielu naukowców decyduje się na zastosowanie pojęć takich jak grafem lub system językowy do opisu grafemiki konkretnych języków europejskich. Na przykładzie tej analizy można wskazać, że głównym obiektem zainteresowań konferencji była grafemika pisma fonograficznego. Druga kategoria badań obejmowała empiryczne teorie, kwestie związane z analizą zgromadzonego materiału badawczego. Poruszone zagadnienia obejmowały kwestie psycholingwistyczne i problem zapisu nadążającego za myślą pi-

szącego. Dwie ostatnie kategorie stanowiły rozważania nad powiązaniem grafemiki z psychologią oraz dydaktyką. Pojawiające się tematy dotyczyły źródeł znaków alfabetu czy związków między kompetencjami takimi jak pisanie, czytanie i rozumienie.

Przegląd wydawnictw poruszających zagadnienia grafemiczne wskazuje, że nauka ta rzadko stanowi samodzielny obiekt rozważań autorów – znacznie częściej staje się jednym z pomocniczych zagadnień służących analizie szerszego zjawiska lingwistycznego. Teksty naukowe z lat 80. poruszające grafemiczne zagadnienia skupiały się w głównej mierze na powiązaniach między grafemiką i ortografią oraz fonetyką. Badania te bazują na podobnym założeniu, według którego: „Mimo że wyjątki i odstępstwa od reguły można znaleźć we wszystkich systemach pisma, jakimi posługują się języki europejskie, to w większości przypadków można oprzeć ich opis o relację między grafemem i fonemem. (...) teza ta jest prawdziwa, nawet jeśli zostanie wzięta pod uwagę autonomia na poziomie grafemicznym. Bez tego aspektu systematyczny opis wspomnianych wyjątków (lub zasad dotyczących użycia znaków interpunkcyjnych, podkreśleń, kapitalik, odstępów, itp.) nie byłby ułatwiony” (Luelsdorff 1987: 1 – tłum. własne). Kolejne lata przyniosły zainteresowanie grafemiką w świetle innych dziedzin naukowych i języków. Badacze opierali się na aspektach grafemicznych, łącząc je z analizami na gruncie stylistyki kwantytatywnej (Tesitelova, Popescu), lingwistyki historycznej (Loprieno, Bodine, Andronov), a także gramatyki (Erdal). Autorzy najnowszych badań zaczynają zwracać coraz większą uwagę na zagadnienie pism ideograficznych. Pojawiają się wśród nich między innymi rozważania nad powiązaniem między graficznym przedstawieniem znaku a jego znaczeniem semantycznym oraz oddziaływaniem kulturowym (zob. Wojciechowski 2012: 301).

Mimo bardzo szerokiego zakresu badań, jaki oferuje grafemika, dziwić może brak wielu szczegółowych badań w tej dziedzinie oraz fakt, że przewidywania na temat kierunków przyszłych badań w zakresie tej dziedziny opublikowane zostały ponad 30 lat temu i nie doczekały się kolejnych, zaktualizowanych wydań. Czy oznacza to, że grafemika stanowi zamknięty rozdział badań językoznawczych oraz wyczerpane zagadnienie na gruncie analiz lingwistycznych? Próbując odpowiedzieć na to pytanie, można naszkicować kilka potencjalnych, niezbadanych dogłębnie ścieżek, które z pewno-

ścią mogą stanowić drogowskaz dla przyszłych badaczy kwestii związanych z tą dziedziną, w szczególności w zakresie pism ideograficznych.

To, co może rzutować na inne dziedziny naukowe, to badania etymologiczne nad komponentami składającymi się na poszczególne znaki oraz złożenia. W wielu przypadkach pierwiastki pojawiające się w znaku stanowią podpowiedź do zrozumienia jego ogólnego znaczenia. Jednak czy istnieją komponenty, które występują w ideogramach będących częścią składową na ogół pozytywnych lub, wręcz przeciwnie, negatywnych złożzeń? Jeśli istnieją takie elementy grafemiczne, jaki może być ich wpływ na sposób postrzegania rzeczywistości przez użytkowników języka zapisywanego podobnym systemem znaków – czy konkretny pierwiastek może automatycznie klasyfikować dany znak jako dodatni moralnie? Podobne rozważania mogą być punktem wyjścia dla całego szeregu pytań z zakresu analizy dyskursu. Skoro bowiem istnieją powiązania między sposobem zapisu a strukturami myślowymi w konkretnych kategoriach, to w jaki sposób dana forma zapisu może nakierowywać odbiorców na dodatkowe intencje jej autora, takie jak na przykład okazanie szacunku, wyrażenie ironii, podkreślenie istoty problemu i inne. Ten obszar zainteresowań badawczych może być szczególnie żywym gruntem dla badań nad grafemiką języka japońskiego, który charakteryzuje się niezwykle bogatym arsenalem środków homofonicznych. Ta cecha prowadzi do powstania wielorakich możliwości zapisu zjawiska, które będzie odczytywane tak samo, co za tym idzie, może nieść za sobą liczne implikacje w wymowie tekstu.

Sposób zapisu oraz uporządkowanie diakrytów w celu wywołania konkretnych emocji lub konotacji może mieć duże znaczenie dla badań literaturoznawczych. W szczególności interesującą wydaje się kwestia tworzenia ideograficznych neologizmów i nadawanie im odczytań. Nowy twór językowy ma przede wszystkim wywołać u odbiorcy pewien obraz zjawiska poprzez połączenie znaczeń semantycznych konkretnych komponentów tworzących znak oraz wywoływanych przez nie skojarzeń. Nie ulega wątpliwości, że znaczną rolę mogą w literaturze pełnić także kwestie typograficzne, gdyż na przykład wykorzystanie jedynie systemu sylabicznego w języku japońskim i całkowita rezygnacja z zapisu znakami może stanowić sygnał dla czytelnika, w jaki sposób powinien interpretować charakter postaci, której kwestie przedstawione są danym systemem zapisu.

Wyżej wymienione zagadnienia badawcze mogą znaleźć swoje zastosowanie w dydaktyce języków obcych, w szczególności jeżeli chodzi o rozwijanie myślenia analitycznego oraz uwrażliwienie uczniów na twórcze odkrywanie elementów kulturowych. Zadania takie jak samodzielne odkrywanie znaczenia wybranego znaku poprzez analizę jego diaktrytów czy tworzenie całkowicie nowego znaku, który sam w sobie może opowiadać historię o nieistniejącym stworzeniu stanowią nowy, niezbadany dotąd obszar działalności dydaktycznej.

Podsumowanie

Grafemika to istotny dział językoznawstwa będący kluczem interpretacyjnym do rozległej wiedzy sytuującej się na pograniczu różnych zjawisk oraz nauk, która zawarta jest w znakach pisma. Dla osób wychowanych w tradycji pism fonograficznych stanowi ona bardziej interesujący temat jako pole dyskursu filozoficznego na temat poziomu kompatybilności języka mówionego i pisanego. W tradycji pisma ideograficznego grafemika urasta do tak samo ważnej rangi jak fonetyka, morfologia oraz słowotwórstwo. Oddziałuje ona na różne obszary badań, będąc dyscypliną odkrywającą piękno i złożoność codziennego elementu naszego życia, jakim jest pismo. Grafemika niewątpliwie wyróżnia kaligrafię na tle innych sztuk i otwiera niezwykle pole do badań przy wykorzystaniu interdyscyplinarnego aparatu badawczego.

Bibliografia

- AUGST G. (red.), 1986, *New Trends in Graphemics and Orthography*, New York: Walter de Gruyter.
- DIRINGER D., 1972, *Alfabet, czyli klucz do dziejów ludzkości*, Warszawa: Państwowy Instytut Wydawniczy.
- HUSZCZA R., 2011, Wschodnioazjatycki krąg cywilizacji pisma – lingwistyczna analiza pojęcia, w: L. Sudyka (red.), *Orientalia Commemorativa*, Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, s. 115–132
- HUSZCZA R., 2012, Semiotyczne kategorie ideogramów sinojapońskich i ich typologia, w tegoż: *Gramatyzacja japońszczyzny*, Warszawa: Nakładem Wydziału Polonistyki Uniwersytetu Warszawskiego, s. 157–169.
- HUSZCZA R., 2013, Podstawowe pojęcia grafemiki języka japońskiego z perspektywy relatywizmu językowego, w: R. Huszcza, J. Pietrow, B. T. Wojciechowski

- (red.), *Studia z językoznawstwa japońskiego*, Warszawa: Wydawnictwo Wydziału Polonistyki Uniwersytetu Warszawskiego, s.?
- HUSZCZA R., 2013, Wschodnioazjatycki krąg cywilizacji pisma – perspektywy grafemiki i kaligrafemiki w lingwistycznej refleksji nad japońszczyzną, w: *Inishie manabi, aratashiki manabi, Studia japonistyczne dedykowane Mikołajowi Melanowiczowi*, Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, s. 273–283.
- KOTTAK C., 2006, *Mirror for Humanity*, New York: McGraw-Hill.
- LUELSDORFF P., 1987, *Orthography and Phonology*, Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- NIECKULA F., 1992, Język mówiony i pisany, w: J. Anusiewicz, F. Nieckula (red.), *Język a Kultura: Potoczność w języku i kulturze*, t. 5, Wrocław: Wiedza o Kulturze, s. 87–95.
- ŚWIDZIŃSKI M., 1997, *Elementy gramatyki opisowej języka polskiego*, Warszawa: Nakładem Wydziału Polonistyki UW, s. 3–12.
- WOJCIECHOWSKI B.T., 2013, *Etymologia i grafemika leksemu ki*, w tegoż: *Dekodowanie ki: Językowa wizja świata wewnętrznego człowieka w japońszczyźnie*, Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, s. 301–307.
- ZIĘBA M.S., 2009, *Transkrypcja i transliteracja nielacińskich systemów pisma*, [online:] <https://www.kul.pl/files/602/Transkrypcja.ppt/>, [28.08.2017].

**Graphemics as a branch of linguistics –
theoretical reflections and prospects of interdisciplinary research**

(s u m m a r y)

There are not many publications dedicated to the topic of graphemics and featuring it as the main tool of research. In fact, this can be the reason why there is a lack of a regular, systematic description of this field. Hence, the aim of this paper is, firstly, to characterize graphemics as a branch of linguistics. Secondly, to analyze its research items and tools. Lastly, to describe its field of interest. The following article examines the division of graphemics research areas into phonographic and ideographic systems of writing, and distinguishes their characteristic features. Moreover, the article presents the current state of research in the field of graphemics and suggests the possibilities for further interdisciplinary inquiries.

